

HvA Toetsbeleid

Kaders en criteria

Beleidsafdeling Onderwijs en Onderzoek

Vastgesteld door het College van Bestuur d.d. 25 april 2017

Ingangsdatum: 1 september 2017

Datum herziening: september 2021

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Definitie kernbegrippen	3
1.2	Doelstelling	3
1.3	Samenhang beleidsdocumenten	4
2	Kaders HvA Toetsbeleid	6
2.1	Kaders voor toetsplan	6
2.2	Kaders voor inrichting toetsprogramma.....	6
2.3	Kaders voor inrichting processen.....	7
2.4	Kaders voor borging kwaliteit	8
3	Ondersteuning bij ontwikkeling en uitvoering toetsplan	10
3.1	Kennisbron Score website.....	10
3.2	Leidraad Studeerbaar en robuust onderwijs	10
3.3	Professionalisering medewerkers.....	10
	Bijlage 1: Grafische weergave toetsplan en aanverwante documenten	11
	Bijlage 2: Beoordelingskader NVAO	12
	Bijlage 3: Omschrijving betrouwbaarheid, validiteit, transparantie	13
	Bijlage 4: Omschrijving toetsdossier	15
	Bijlage 5: HvA regels voor verplichte aanwezigheid in relatie tot toetsing.....	16
	Bijlage 6: Toetsvormen.....	17
	Bijlage 7: Berekening gemiddeld cijfer bij afstuderen	18
	Bijlage 8: Diploma/getuigschrift.....	20

1 Inleiding

In het HvA Toetsbeleid staat het toetsplan van de opleiding centraal. Dat is het document waar het uiteindelijk om gaat. Hierin laat de opleiding zien hoe er wordt getoetst, wie waarvoor verantwoordelijk is en hoe de kwaliteit wordt geborgd. In dit HvA Toetsbeleid worden de kaders en criteria gegeven die minimaal beschreven en uitgewerkt zijn in het toetsplan van de opleiding.

In deze inleiding gaan we in de kernbegrippen, de doelstelling en de samenhang met de andere relevante beleidsdocumenten. Hoofdstuk 2 bevat de kaders voor het toetsplan. Deze zijn geconcretiseerd in een aantal criteria en aanwijzingen voor de uitwerking het toetsplan. Hoofdstuk 3 geeft informatie over HvA-brede ondersteuning bij de inrichting en de uitvoering van de toetsing. De bijlagen bevatten toelichting/informatie op een aantal onderwerpen, waarover we HvA-brede afspraken hanteren.

1.1 Definitie kernbegrippen

Op opleidingsniveau hanteren we de volgende twee begrippen: toetsplan en toetsprogramma. Omdat landelijk verschillend invulling wordt gegeven aan dezelfde begrippen geven we onderstaand de definitie zoals we die binnen de HvA hanteren.

Toetsplan	Document waarin de opleiding verwoordt hoe binnen de opleiding wordt getoetst. Het bevat de verantwoording van de toetsing in relatie tot de beoogde leerresultaten en de toetsvormen die worden toegepast, geeft beschrijving wie wat doet en hoe de kwaliteitszorg rondom toetsing in ingericht.
Toetsprogramma	Overzicht van alle (deel)tentamens van een opleidingsprogramma (opgenomen in hoofdstuk 9 van de Onderwijs- en examenregeling).

1.2 Doelstelling

Het HvA-Toetsbeleid is van toepassing op alle tentamens en deeltentamens van alle bachelor, AD -en masterprogramma's van de HvA, inclusief minoren en excellentieprogramma.

De kaders in HvA-Toetsbeleid beogen het verhogen en borgen van het niveau en de kwaliteit van toetsen en beoordelen met als **doelen**:

- Garantie dat de waarde van het HvA bachelor-, AD-, of masterdiploma van de student onbetwist is;
- De kwaliteit van toetsen en beoordelen HvA- breed waterdicht is;
- Toetsing voldoet aan wettelijke regels, de accreditatie-eisen en landelijke afspraken.

In de opleidingen werkt een scala aan betrokkenen gezamenlijk aan de kwaliteit van toetsen en beoordelen, met ieder daarin een eigen taak, rol en verantwoordelijkheid. Betrokkenen bij toetsing zijn:

- Opleidingsmanagers in hun rol als integraal verantwoordelijke voor de kwaliteit en het niveau van de opleiding;
- Docenten in hun rol als ontwikkelaars van onderwijs en daarbij behorende toetsing en in de rol als examinatoren van tentamens en deeltentamens;
- Docententeams/curriculumcommissies in hun rol als samenstellers van onderwijs- en toetsprogramma's;
- Opleidingscommissies als adviseurs voor de samenstellers/ontwikkelaars;

- Stafleden van faculteiten in hun ondersteunende rol van docententeams en docenten/examinatoren;
- Leden examencommissie en gedelegeerde leden toetscommissie in hun rol bij de borging van de kwaliteit van de toetsing en het eindniveau.

De kwaliteit moet tot uiting komen in:

- Waardering in accreditaties op standaard 3 en 4: Toetsing en gerealiseerde leerresultaten (zie bijlage 2);
- Waardering door studenten en docenten op het onderwerp toetsing in resp. NSE en MTM;
- Waardering op gerealiseerd eindniveau door alumni in HBO Monitor;
- Waardering werkveld.

Deze versie van het HvA Toetsbeleid bouwt inhoudelijk voort op het HvA Toetsbeleid: Visie, beleid en beleidsregels van 2014. In deze versie zijn, ten opzichte van 2014, de volgende aanpassingen doorgevoerd:

- Toetsplan van de opleiding staan centraal;
- Een compacte set van regels van gelijke orde en niveau;
- Wat elders al is geregeld in een beleidsstuk niet opnieuw opnemen in het HvA Toetsbeleid.

Deze aanpassingen zijn mede gebaseerd op de audit Implementatie Toetsbeleid die in 2016 is uitgevoerd.

De volgende herziening wordt gepland in 2021.

1.3 Samenhang beleidsdocumenten

Wat elders al is geregeld in een HvA-beleidsstuk is niet opnieuw opgenomen in het HvA Toetsbeleid. Dit betreft:

1 *Onderwijs- en Examenregeling (OER)*

De relatie met Onderwijs- en Examenregeling is als volgt. De Onderwijs- en Examenregeling is een wettelijk verplicht document met voorgeschreven items. Het bevat de regels over toetsen en beoordelen gericht op het niveau van de onderwijseenheden en de toetsprogramma's. Daarnaast bevat het regels over onder andere de beoordeling, volgorde, voorwaarden voor doorstroming, afstuderen en studieadvies. Deze regels zijn in onderstaand kader niet opnieuw opgenomen, omdat ze in de Onderwijs- en Examenregeling afdoende beschreven zijn. In dit toetsbeleid wordt het aangevuld met regels over: de aansluiting van de toetsing bij de beoogde leerresultaten, de uitvoering kwaliteit van tentamens, de taakverdeling en de processen en de borging van de kwaliteit. Het toetsbeleid is daarmee aanvullend op de Onderwijs- en Examenregeling.

2 *Tentamenafname protocollen*

In de tentamenafname protocollen zijn de procestappen en regels beschreven die gelden bij de afname van schriftelijke, digitale en mondelinge tentamens, met vermelding wie welke stap uitvoert en wie waarvoor verantwoordelijk is. Voor de overige toetsvormen zijn richtlijnen beschreven.

3 *Implementatieplan ontwerpcriteria Studeerbaar en robuust onderwijs*¹

In het implementatieplan Ontwerpcriteria studeerbaar en robuust onderwijs is vastgelegd dat opleidingen het onderwijs inrichten op basis van vijf ontwerpcriteria. De bijbehorende leidraad bevat een toelichting op de ontwerpcriteria voor de ontwikkeling, organisatie en uitvoering van het onderwijs, waaronder de toetsing.

4 *Aanpassing beleid didactische kwalificaties HvA docenten*²

In dit beleidsdocument is onder andere opgenomen het beleid rondom de certificering BKE en SKE. Hierin is vastgelegd wat de doelstellingen zijn en hoe het certificeringstraject voor BKE en SKE is ingericht.

5 *Reglement Examencommissie*

In het reglement examencommissie zijn de taken, bevoegdheden en werkwijze van de examencommissie beschreven.

De relatie tussen de relevante beleidsdocumenten en documenten op opleidingsniveau is aangegeven in bijlage 1.

¹ Zie: Besluiten en implementatiestrategie voor invoering van ontwerpcriteria voor studeerbaar en robuust onderwijs inclusief Studentbegeleiding. Link: <https://beleid.mijnhva.nl/nl/Beleidsdocumenten/Besluiten%20en%20implementatiestrategie%20ontwerpcriteria%20hoger%20onderwijs.pdf>

² Link: <https://beleid.mijnhva.nl/nl/Beleidsdocumenten/aanpassing%20HvA%20beleid%20Didactische%20Kwalificaties%20HvA%20docenten%20260816.pdf>

2 Kaders HvA Toetsbeleid

2.1 Kaders voor toetsplan

Iedere opleiding van de HvA heeft een toetsplan. In dit toetsplan beschrijft de opleiding hoe de toetsing binnen de opleiding is vormgegeven. In dit HvA Toetsbeleid worden de kaders aangegeven die in het toetsplan worden verwerkt. De kaders en criteria zijn voorschrijvend; dit moet minimaal in het toetsplan zijn opgenomen en opleidingsspecifiek uitgewerkt. Met de verwerking van de kaders en criteria voldoet het toetsplan van de opleiding aan de accreditatie-eisen van de NVAO (zie bijlage 2) en de landelijke afspraken binnen de Vereniging Hogescholen. Het toetsplan van de opleiding is daarmee een belangrijke informatiebron bij accreditaties en audits.

De kaders zijn verdeeld in drie onderdelen:

- Inrichting toetsprogramma
- Inrichting processen
- Borging kwaliteit

Op elke van deze drie onderdelen zijn de kaders nader uitgewerkt in criteria. Na de opsomming van ieder blokje 'kader en criteria' is aangegeven wat dit betekent voor de nadere uitwerking in het toetsplan. Voor het toetsplan geldt dezelfde richtlijn als voor het HvA Toetsbeleid: wat elders al is geregeld en vastgelegd niet opnemen in het toetsplan.

2.2 Kaders voor inrichting toetsprogramma

De beginsituatie ten aanzien van toetsing is dat de beoogde leerresultaten³ van de opleiding passen bij het niveau van de opleiding (AD, bachelor, master) en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en internationale eisen.

Kader	Criteria
1 De opleiding heeft een samenhangend en valide toetsprogramma	<p>a) De beoogde leerresultaten zijn richtinggevend voor het toetsprogramma en bepalen de vorm⁴ en inhoud van de tentamens, het aantal (deel)tentamens, de volgtijdelijkheid, de eventuele compensatieregels, de beoordelingscriteria en de normering</p> <p>b) Het toetsprogramma is een samenhangende en gebalanceerde geheel van formatieve en summatieve toetsvormen, waarmee alle beoogde leerresultaten uiteindelijk op eindniveau worden beoordeeld</p>

³ We gebruiken de term leerresultaten uit het nieuwe NVAO kader. Onder leerresultaten kan op opleidingsniveau ook worden verstaan: eindkwalificaties, leeruitkomsten.

⁴ Zie bijlage 6 voor een opsomming van de toetsvormen.

	c) Ieder (deel)tentamen voldoet aan de eisen van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie ⁵
2 De toetsing stimuleert het leerproces van de student	<p>a) Voor de student is vooraf helder en eenduidig wat bij de toetsing van hem of haar wordt verwacht en welke beoordelingscriteria worden gehanteerd</p> <p>b) De opleiding past formatieve toetsing toe om het leren en de motivatie van de student te stimuleren</p> <p>c) De student krijgt tijdige en adequate feedback op zijn getoetste leerresultaten; feedback die de student kan inzetten in het verdere leerproces</p>

Verwerking in toetsplan opleiding:

Ad 1: In het toetsplan legt de opleiding de verbinding tussen de beoogde leerresultaten en de toetsing. De opleiding licht toe hoe de opbouw van de toetsing binnen het opleidingsprogramma is vormgegeven, welke toetsvormen - op basis van het onderwijsconcept - zijn gekozen en hoe de opleiding daarmee de leerresultaten van de student adequaat beoordeelt. De opleiding verantwoordt het aantal (deel)tentamens in het curriculum en, indien van toepassing, de regels rondom compensatie en normering en de volgtijdelijkheid. Het toetsplan bevat een overzicht waaruit zichtbaar wordt dat alle leerresultaten bij de toetsing in voldoende mate worden afgedekt.

Ad 2: De opleiding licht in het toetsplan toe hoe studenten worden geïnformeerd over de toetsing: welke toetsvorm wordt gehanteerd, de voorbereiding op het tentamen, hoe ze een goed beeld krijgen van wat er van hen verwacht wordt. De opleiding beschrijft hoe tijdige en adequate feedback bij de verschillende toetsvormen is geregeld en hoe zich dit verhoudt tot het leren van de student. De opleiding geeft aan hoe de combinatie van summatieve en formatieve toetsing wordt ingezet om leren van studenten te stimuleren.

2.3 Kaders voor inrichting processen

Kader	Criterium
3 De opleiding heeft een actueel en gedragen toetsplan	a) De opleidingsmanager bespreekt jaarlijks de voorgenomen veranderingen in het toetsplan en toetsprogramma ⁶ met docententeam, opleidingscommissie en examencommissie
4 De opleiding en de ondersteuning zorgen voor adequate uitvoering van de toetsing	<p>a) De roostering van tentamens en deeltentamens en herkansingen is zodanig dat concurrentie met andere (deel)tentamens en/of onderwijsseenheden en uitstelgedrag worden tegengegaan</p> <p>b) De toetsen worden uitgevoerd aan de hand van de HvA –tentamenafname protocollen/richtlijnen, waarin de rollen en taken van de betrokkenen bij de uitvoering van de toetsing zijn vastgelegd</p> <p>c) De opleidingsmanager en verantwoordelijke docenten/examinatoren dragen zorg voor adequate evaluatie van het onderwijs, de toetsing en de beoordeling</p>

⁵ Zie bijlage 3 voor de omschrijving van de begrippen validiteit, betrouwbaarheid en transparantie.

⁶ De toetsprogramma's van de opleiding zijn opgenomen in het Onderwijs- en Examenregeling.

- d) De opleiding maakt optimaal gebruik van ict mogelijkheden bij ontwerp, afname, feedback en evaluatie van (deel)tentamens. De afname van digitale tentamens vindt veilig plaats

Verwerking in toetsplan opleiding:

Ad 3: Het toetsplan geeft informatie over het proces van totstandkoming van het toetsplan.

Ad 4: De opleiding geeft aan welke visie, uitgangspunten en/of richtlijnen worden gehanteerd bij de roostering van tentamens en deeltentamens, gericht op de studeerbaarheid. In het toetsplan wordt verwezen naar HvA-brede tentamenafnameprotocollen. Zie [tentamenafnameprotocollen](#). De opleiding beschrijft hoe de onderwijsevaluatie is gericht, inclusief taken, verantwoordelijkheden en rolverdeling. In het toetsplan beschrijft de opleiding welke ict tools ze inzet bij toetsing. Zie [Score](#) voor nadere toelichting over de mogelijkheden van digitaal toetsen.

2.4 Kaders voor borging kwaliteit

Kader	Criteria
5 Taken, rollen en verantwoordelijkheden zijn helder belegd	<ul style="list-style-type: none"> a. De opleidingsmanager is eindverantwoordelijk voor het onderwijs, het toetsplan en het toetsprogramma b. De docent ontwikkelt de toetsing als integraal onderdeel van het onderwijs c. Een docententeam stemt de te hanteren toetsvormen binnen een bepaalde fase van de opleiding onderling af d. Alleen examinatoren die aangewezen zijn door de betrokken examencommissie kunnen toetsen afnemen en de uitslag daarvan vaststellen⁷ e. De examencommissie borgt de kwaliteit van de tentamens en examens f. De examencommissie en de opleidingscommissie geven advies over het toetsplan g. De decaan borgt de onafhankelijkheid en de deskundigheid van de examencommissie
6 Betrokkenen werken volgens de afgesproken kwaliteitscyclus	<ul style="list-style-type: none"> a. De opleidingsmanager zorgt voor een systematische terugkoppeling van evaluatieresultaten naar het docententeam, de examencommissie, de opleidingscommissie en studenten en voert –indien nodig – verbetermaatregelen door. b. De toetsdossiers⁸ van de (deel)tentamens worden gearchiveerd volgens de Selectielijst van de VH
7 De opleiding betreft vreemde ogen bij borging van de kwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> a. Bij toetsconstructie wordt het 4-ogen principe gehanteerd

⁷ De examencommissie heeft tot taak om examinatoren aan te wijzen, die bepaalde (deel)tentamens mogen beoordelen.

⁸ Zie bijlage 4 voor omschrijving van een toetsdossier.

- b. Bij onderwijsseenheden van het afstudeerprogramma wordt het landelijk protocol eindwerkstukken toegepast⁹
- c. Onderwijsseenheden van het afstudeerprogramma worden door twee examinatoren beoordeeld; de begeleider mag optreden als tweede examiner
- d. De opleiding betreft externen bij de validering van (onderdelen) van het toetsplan en toetsprogramma
- e. Het afstudeerprogramma (de onderwijsseenheden waarmee de leerresultaten worden beoordeeld) is door het werkveld gevalideerd

Verwerking in toetsplan opleiding:

Ad 5: De taken, rollen en verantwoordelijkheden, zoals aangegeven onder a t/m g moeten in het toetsplan goed tot uiting komen.

Ad 6: De opleiding beschrijft hoe de opleiding de evaluatieresultaten terugkoppelt aan studenten, docenten en andere belanghebbenden, en geeft, indien nodig aan welke verbetermaatregelen worden getroffen.

Ad 7: De opleiding geeft concreet aan hoe 'vreemde ogen' zijn betrokken, met minimaal een beschrijving van de toepassing van de punten a t/m e. Onder externen wordt verstaan: collega opleidingen, externe toetsexperts, e.d.

⁹ Zie: <https://score.hva.nl/Bronnen/Vereniging%20Hogscholen%20-%20Eindrapport%20expertgroep%20Protocol.pdf>

3 Ondersteuning bij ontwikkeling en uitvoering toetsplan

3.1 Kennisbron Score website

Via de publiek toegankelijke Score website (www.score.hva.nl) is kennis over toetsen en beoordelen voor de verschillende doelgroepen binnen de HvA beschikbaar. Naast kennis zijn via deze website alle HvA-documenten over toetsen en beoordelen en relevante bronnen beschikbaar. De informatie uit de *leidraad Toetsen en beoordelen* en de *leidraad Eindniveau* is opgenomen op de Score website en zal digitaal worden onderhouden¹⁰.

3.2 Leidraad Studeerbaar en robuust onderwijs

Voor de implementatie van de ontwerpcriteria is afgesproken dat “alle medewerkers (onderwijs en ondersteuning) die verantwoordelijk en/of betrokken zijn bij het inrichten én organiseren van studeerbare en robuuste onderwijsprogramma’s, de leidraad gebruiken als richtsnoer voor (her)ontwerp en organisatie van het curriculum. Het gaat om medewerkers in de totale keten van het ontwerpen, inrichten, organiseren, uitvoeren, ondersteunen en evalueren van onderwijs- en toetsprogramma’s met ieder daarin een eigen taak, rol en verantwoordelijkheid”¹¹.

De expertisegroep Studeerbaar en robuust onderwijs (O&O/HvA Academie) kan opleidingen op maat ondersteunen bij de analyse en herontwerp van het onderwijs.

3.3 Professionalisering medewerkers

Voor professionalisering van medewerker biedt de HvA Academie trainingen, cursussen en maatwerk aan voor:

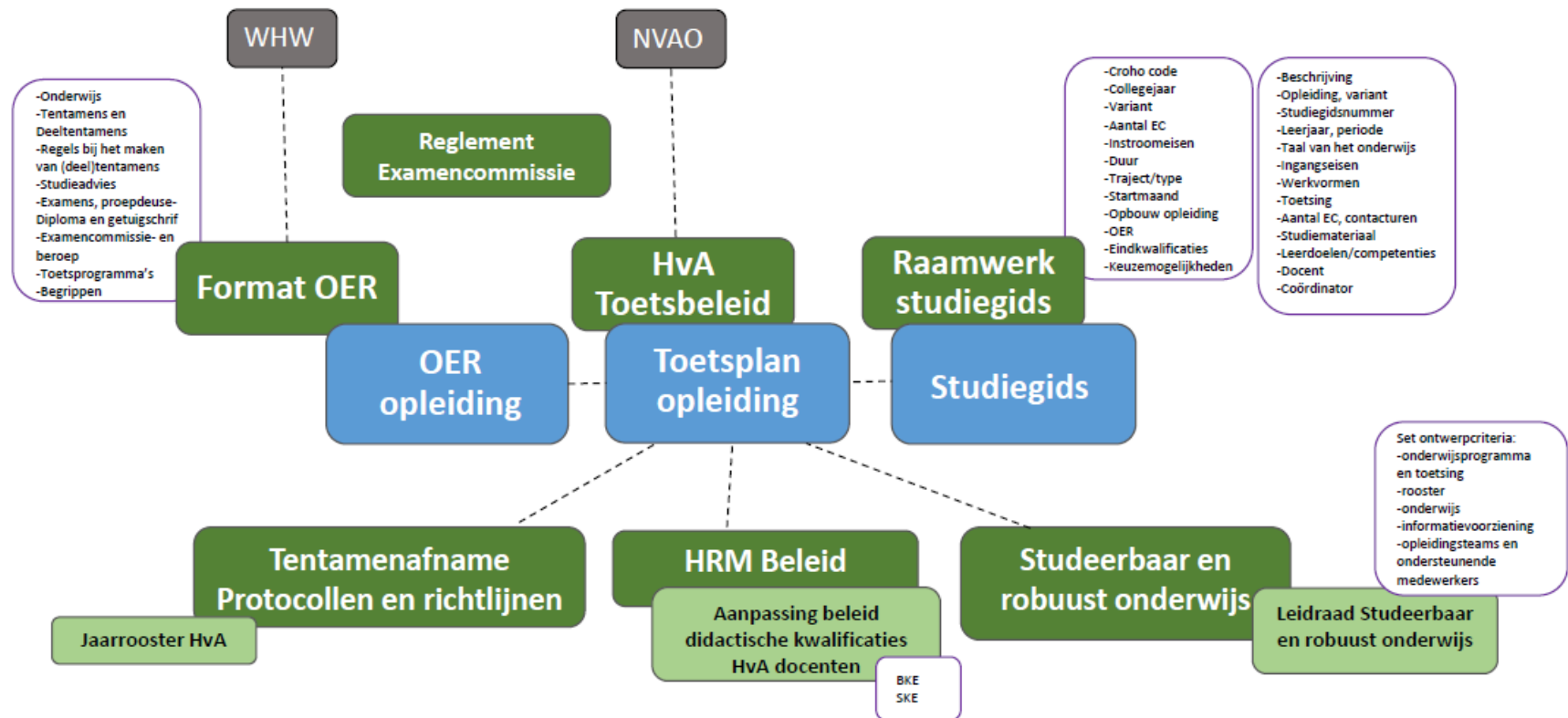
- Examinatoren
- Examencommissies
- Toetscommissies
- Curriculumcommissies
- Opleidingscommissies

Zie voor het actuele aanbod: <https://academie.hva.nl/nl/trainingen/Paginas/default.aspx>

¹⁰ De leidraden worden niet meer in pdf of gedrukte vorm geactualiseerd.

¹¹ Zie Besluiten en implementatiestrategie voor invoering van ontwerpcriteria voor studeerbaar en robuust onderwijs, inclusief studentbegeleiding:
<https://beleid.mijnhva.nl/nl/Beleidsdocumenten/Besluiten%20en%20implementatiestrategie%20ontwerpcriteria%20hoger%20onderwijs.pdf>

Bijlage 1: Grafische weergave toetsplan en aanverwante documenten

Bijlage 2: Beoordelingskader NVAO

Bron: NVAO, Beoordelingskader hoger onderwijs Nederland, september 2017 ¹²

Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding.

De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (student-centred). Opleidings specifieke voorzieningen worden beoordeeld, tenzij het gaat om instellingsbrede voorzieningen waarover bij de ITK al is gerapporteerd.

Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De opleiding beschrijft hoe zij de realisatie van het niveau toetst. Dat kan aan de hand van diverse producten of proeven die hier worden samengenomen onder het begrip eindwerk. Een niet limitatieve opsomming van eindwerken is: de eindschrijving, een portfolio, een beroepsproduct, een (reeks van) tentamen(s), een artikel of een artistieke prestatie of een combinatie hiervan.

¹² https://www.nvao.net/system/files/procedures/Beoordelingskader%20accreditatiestelsel%20hoger%20onderwijs%20Nederland%202016_0.pdf

Bijlage 3: Omschrijving betrouwbaarheid, validiteit, transparantie

bron: Score website¹³

BETROUWBAARHEID

Betrouwbaarheid verwijst naar de mate waarin een tentamen¹⁴ onder dezelfde omstandigheden leidt tot hetzelfde eindoordeel. Betrouwbaarheid heeft betrekking op:

- De eenduidigheid van het tentamen: de opgaven, de opdrachten of de instructies moeten helder en eenduidig geformuleerd zijn en er mag geen twijfel bestaan over welk antwoord of welke prestatie verwacht wordt. De beoordeling moet een onderscheid maken tussen de 'goede' en 'zwakke' studenten. De betrouwbaarheid wordt mede beïnvloed door de omvang van een tentamen.
- De omstandigheden waaronder het tentamen wordt afgenomen of uitgevoerd: Belangrijk in dit kader is dat er zo veel mogelijk sprake is van standaardisatie en objectiviteit. Omstandigheden kunnen op velerlei zaken betrekking hebben. Bij schriftelijk tentamen zijn dat o.a. de omstandigheden tijdens afname, het gebruik van hulpmiddelen, de beschikbare toetstijd. Bij opdrachten: de omstandigheden tijdens de uitvoering, de kwaliteit van de begeleiding, en bij groepsopdrachten de groepssamenstelling.
- De wijze waarop de resultaten worden beoordeeld: Bij de beoordeling van de resultaten spelen standaardisatie en objectiviteit een belangrijke rol. Zo is uit onderzoek gebleken dat een beoordelaar kan worden beïnvloed door eerdere beoordelingen en door zijn relatie met de student. Mogelijke oplossingen zijn: werken met overzichtelijke en hanteerbare beoordelingsformats (b.v. rubrics) en correctievoorschriften, twee beoordelaars, zodat 'vier ogen' naar de geleverde prestatie kijken, regelmatige onderlinge afstemming over de interpretatie van de beoordelingscriteria in de vorm van callibreersessies, met als doel de interbeoordelaars betrouwbaarheid te verhogen.

KENMERKEN VAN EEN BETROUWBAAR TENTAMEN

Schriftelijk tentamen

- De vragen zijn zo geformuleerd dat alleen studenten die de leeruitkomsten beheersen deze goed beantwoorden.
- De vragen hebben geen onderlinge relatie.
- De vragen zijn eenduidig geformuleerd en op één manier te interpreteren.
- Het aantal vragen is groot genoeg om toevalstreffers uit te sluiten.
- Het tentamen als geheel maakt onderscheid tussen studenten die goed en minder goed presteren.

Opgaven

- De opdracht is eenduidig geformuleerd en op één manier te interpreteren.
- De opdracht is qua moeilijkheid afgestemd op niveau van student

VALIDITEIT

Validiteit betreft de juistheid en accuraatheid van een tentamen. De inhoud van de toetsing moet congruent zijn met de beoogde leerresultaten. Zowel wat betreft dekking van de leerresultaten; is de toets representatief?, als het niveau; heeft de toets het juiste moeilijkheidsniveau? Bij schriftelijke tentamen wordt dit aan de hand van een toetsmatrijs inzichtelijk gemaakt. In het geval van vaardigheden: meet het tentamen de juiste vaardigheden op het juiste niveau.

KENMERKEN VAN EEN VALIDE TENTAMEN

Schriftelijk tentamen en opdrachten

- Er zijn adequaat geformuleerde leeruitkomsten, die toetsbaar/aantoonbaar zijn en op passend niveau.
- De toetsvorm past bij de aard van de leeruitkomsten (kennis, vaardigheid, competentie).

¹³ <https://score.hva.nl/toetscommissie/Paginas/Toetskwaliteit.aspx>

¹⁴ De term 'tentamen' heeft betrekking op alle toetsvormen. Voor de leesbaarheid worden twee grote categorieën gehanteerd; schriftelijke tentamens en opdrachten.

- De vragen zijn qua moeilijkheid afgestemd op (cognitieve) niveau van de leeruitkomsten.
- De leeractiviteiten en de formatieve toets bereiden voor op het tentamen.

Schriftelijk tentamen

- Het aantal vragen of opgaven per leerdoel stemt overeen met de zwaarte van het leerdoel.
- Vragen zijn geen strikvragen.

TRANSPARANTIE

Transparantie heeft betrekking op het volledig en tijdig informeren van studenten over de toetsing en beoordeling, zodat zij zich adequaat kunnen voorbereiden. Zij moeten tijdig op de hoogte zijn van en inzicht hebben in de toetsvorm, waarmee de leerdoelen getoetst worden, de beoordelingscriteria, de normering en de cesuur. Ook moeten zij op de hoogte zijn van voorwaarden voor deelname aan het tentamen, inlevertermijn, afspraken over toetsafname en procedures (fraude, studenten met beperkingen, verzoek en bezwaar, e.d.) en de wijze van feedback. De meeste opleidingen leggen dit vast in studiegids of studiehandleidingen.

Transparantie heeft ook betrekking op de toetsafname; studenten hebben ervaring met de toetsvorm en de opdracht of opgaven zijn begrijpelijk voor alle studenten.

KENMERKEN VAN TRANSPARANTIE:

Schriftelijk tentamen

Voorafgaand aan de afname:

- De opmaak van het tentamen is overzichtelijk.
- De inleiding is duidelijk onderscheiden van de vragen/opdrachten.
- Taal vormt voor de student geen struikelblok bij het begrijpen van de tentamenvragen.
- De formulering van vragen leidt niet tot misverstanden.
- Vragen bevatten geen dubbele ontkenningen of overbodige informatie.
- De puntenverdeling, de normering en cesuur zijn duidelijk.

Na afloop van het tentamen:

- Er is een modelantwoord met puntenverdeling beschikbaar.
- Het is duidelijk bij wie, hoe en wanneer bezwaar kan worden gemaakt tegen de uitslag.

Opdrachten

Voorafgaand aan de inleveren:

- Er zijn duidelijke richtlijnen en/of criteria waaraan de opdracht moet voldoen.
- Taal vormt voor de student geen struikelblok bij het begrijpen van de tentamenvragen/opdrachtoomschrijving.
- De beoordelingscriteria zijn duidelijk, hanteerbaar en niet onnodig complex
- De beoordelingscriteria (indien van toepassing; rubrics) zijn vooraf bij de studenten bekend en met ze doorgenomen.
- Er zijn duidelijke afspraken over het inleveren van de opdracht (op welke wijze, deadlines).
- De studenten zijn adequaat geïnformeerd over de beoordelingsprocedure.

Na beoordeling:

- Er is feedbackformulier of de feedback is opgenomen in de beoordelingsformulier.
- Het is duidelijk bij wie, hoe en wanneer bezwaar kan worden gemaakt tegen de beoordeling.

Bijlage 4: Omschrijving toetsdossier

Toetsdossier bij schriftelijk toetsen bestaat uit:

- leerdoelen
- toetsmatrijs
- vragen/opdrachten
- standaardantwoorden/uitwerkingen
- informatie over de normering
- informatie over de cesuur
- analyseresultaten
- evaluatie

Toetsdossier bij opdrachten bestaat uit:

- leerdoelen
- handleiding/opdracht/instructie
- beoordelingscriteria
- beoordelingformulier
- informatie over de normering
- informatie over de cesuur
- evaluatie

Dit toetsdossier wordt gearchiveerd volgens de Selectielijst van de Vereniging Hogescholen¹⁵.

¹⁵ Zie https://score.hva.nl/Bronnen/Vereniging%20Hogescholen%20-Selectielijst_2016.pdf

Bijlage 5: HvA regels voor verplichte aanwezigheid in relatie tot toetsing

Op basis van de WHW kunnen opleidingen bij onderwijseenheden waarbij sprake is van 'praktische oefening' een aanwezigheidseis stellen als voorwaarde om aan (deel)tentamens deel te mogen nemen. Praktisch oefening wordt in de WHW als volgt aangegeven: "de verplichting tot het deelnemen aan praktische oefeningen met het oog op de toelating tot het afleggen van het desbetreffende tentamen" (art, 7.13, lid 2, t)

De crux is dat het gewenste leereffect *uitsluitend en aantoonbaar* door deelname aan de geplande bijeenkomsten behaald kan worden. Deze redenering moet in de bijeenkomsten worden waargemaakt. De aanwezigheid is dan een *voorwaarde* om deel te mogen nemen aan het (deel)tentamen. Aanwezigheid op zichzelf is geen *leerprestatie*. Daar kunnen dus geen studiepunten aan worden toegekend. Wel is het mogelijk om tijdens de bijeenkomsten *individuele leerprestaties* direct te beoordelen en te waarderen en om die waardering - voor die feitelijke *leerprestatie* (= toetsing) tijdens de bijeenkomst - mee te nemen in het tentamencijfer.

In het Onderwijs- en Examenregeling, de studiegids, de studiehandleiding en in het gesprek met de studenten moet heel duidelijk worden verantwoord waarom deze bijeenkomsten verplicht zijn, met andere woorden: waarom dit gewenste leereffect alleen in een verplichte lessituatie behaald kan worden.

De aanwezigheidsplicht is vermeld in de studiegids: welk studieonderdeel, welke bijeenkomsten of welk deel van de bijeenkomsten en hoe wordt omgegaan met te laat komen. De studenten moeten in gelegenheid worden gesteld om een bepaalde mate van afwezigheid wegens overmacht in te halen. De voorwaarden en de procedure moeten helder in de studiegids staan beschreven.

Bijlage 6: Toetsvormen

Op de Score website zijn de 15 meest gebruikte toetsvormen uit het hbo opgenomen. Van iedere toetsvorm is een beschrijving vanuit docent perspectief (ontwikkeling en afname) en student perspectief (uitleg en voorbereiding) opgenomen.

Groepsopdracht
Projectopdracht
Onderzoeksopdracht
Afstudeeropdracht
Essaytoets
Casustoets
Portfolioassessment
Vaardigheidstoets
Stage-praktijkopdracht
Gedragassessment
Kennistoets
Voortgangstoets
Intaketoets
Peer assessment
Reflectieopdracht

Zie docent: https://score.hva.nl/docent/15_toetsvormen/Paginas/default.aspx (Nederlandse en Engelse versie)

Zie student: <https://score.hva.nl/student/Paginas/default.aspx> (Nederlandse en Engelse versie)

Om organisatorische en logistieke redenen (zalenplanning, roostering, inhuren surveillanten) is bij de inrichting van SIS gekozen voor de volgende indeling:

AS	Assessment
OP	Opdracht
PA	Paper / verslag / scriptie
PD	Product
PE	Presentatie
PO	Portfolio
TD	Toets digitaal
TM	Toets mondeling
TP	Toets praktijk
TS	Toets schriftelijk

Bijlage 7: Berekening gemiddeld cijfer bij afstuderen

Op de cijferlijst bij het getuigschrift van de bachelor, master en AD wordt het gewogen gemiddelde eindcijfer van de cijfers van de onderwijseenheden vermeld.

Wat telt wel en wat telt niet mee?

1. Alleen de resultaten op het niveau van de onderwijseenheden tellen mee.
2. Extra-curriculaire studieonderdelen tellen niet mee.
3. Wanneer voor meer dan een derde van het programma van de hoofdfase vrijstelling is verleend wordt geen gemiddeld cijfer berekend.
4. Het gemiddelde cijfer voor de *bacheloropleiding* en *AD opleidingen*¹⁶ wordt berekend over alle onderwijseenheden van het studieprogramma van de hoofdfase. Dit sluit aan bij de cum laude regeling uit de Onderwijs- en examenreling, die apart wordt berekend voor propedeuse en hoofdfase
5. Voor *masteropleidingen* geldt dat alle onderwijseenheden van het studieprogramma meetellen, omdat hier geen sprake is van een propedeuse
6. Er kunnen nog onderwijseenheden zijn die in eerdere jaren die niet met een cijfer maar met voldaan/onvoldoende of voldaan zijn beoordeeld; deze worden niet in de berekening meegenomen.

De HvA hanteert de volgende methode voor het berekenen van het gemiddelde cijfer.

1. Het tentamenresultaat x EC = Quality Points (QP)
2. Totaal aantal behaalde Quality Points gedeeld door totaal aantal behaalde EC = gemiddeld tentamenresultaat.

Het aantal te behalen EC hangt af van de opleiding die de student volgt. Voor de bachelor hoofdfase is dat 180, voor AD 60 (tweede jaar, vanaf 2018 120 EC), voor 3-jarig traject voor vwo-ers 120 (hoofdfase) en voor master varieert dit tussen 60 en 120. Ec's van behaalde vrijstellingen worden van het betreffende aantal afgetrokken.

Rekenvoorbeeld met twee onderwijseenheden (als voorbeeld):

Onderwijseenheid X heeft een aantal EC van 15 en voor deze onderwijseenheid heeft de student een 8 gekregen. Onderwijseenheid Y heeft een aantal EC van 7,5 en hiervoor heeft de student een 7 gekregen.

Voor onderwijseenheid X krijgt de student $8 \times 15 = 120$ Quality Points en voor onderwijseenheid Y krijgt hij $7 \times 7,5 = 52,5$ Quality Points. Totaal heeft de student 172,5 QP; gedeeld door 22,5 EC levert dit een gemiddeld cijfer op van 7,67.

Berekening:

Vanuit SIS worden de volgende gegevens gebruikt voor het berekenen van het gemiddelde cijfer:

Naam onderwijseenheid	Cijfer	Aantal EC	Aantal QP

Deze gegevens leveren de volgende cijfers op:

Totaal aantal QP	
Gemiddeld cijfer (totaal QP/totaal aantal EC)	

¹⁶ Met ingang van januari 2018 is de AD een zelfstandige opleiding, zonder propedeuse. Vanaf dat moment geldt als aantal EC 120.

SIS is zodanig ingericht dat het gemiddelde cijfer bij afstuderen automatisch wordt gegenereerd en vermeld op de cijferlijst en diplomasupplement.

Bijlage 8: Diploma/getuigschrift

Het college van bestuur stelt het model van het diploma/getuigschrift, cijferlijst en het supplement vast met inachtneming van artikel 7.11 WHW. In ieder geval wordt op het getuigschrift vermeld:

- a. de namen van de opleiding en de instelling die de opleiding verzorgt, zoals die worden vermeld in het Centraal register opleidingen hoger onderwijs, en indien van toepassing, de afstudeerrichting;
- b. de datum waarop de examencommissie de uitslag van het examen heeft vastgesteld;
- c. indien van toepassing: dat een excellentietraject van ten minste 15 EC met goed gevolg is afgelegd (honoursprogramma¹⁷ of excellente minor);
- d. in voorkomende gevallen: welke bevoegdheid met betrekking tot de uitoefening van een beroep aan het getuigschrift is verbonden;
- e. welke graad door het college van bestuur is verleend en, indien van toepassing, dat het examen cum laude is behaald;
- f. op welk tijdstip de opleiding voor het laatst is geaccrediteerd dan wel de toets nieuwe opleiding met goed gevolg heeft ondergaan;

De onderwijseenheden van het examen, de behaalde minor en, indien van toepassing, het speciale traject voor het behalen van een hoger niveau worden benoemd op de cijferlijst, waarbij tevens per onderwijseenheid de omvang in studiepunten en het behaalde cijfer worden vermeld.

De examencommissie voegt aan een getuigschrift van het met goed gevolg afgelegde examen van de hoofdfase, een supplement toe, volgens het Europees standaardformat (artikel 7.11 WHW). Het supplement heeft tot doel inzicht te verschaffen in de aard en inhoud van de afgeronde opleiding, mede met het oog op de internationale herkenbaarheid van opleidingen

De stukken worden getekend door de voorzitter van de examencommissie (of zijn/haar vervanger) en de opleidingsmanager (gemandateerd door de decaan).

De formats van diploma, getuigschrift, cijferlijst en supplement worden in opdracht van het CvB beheerd door de beleidsafdeling Onderwijs en Onderzoek.

¹⁷ Dit geldt voor zowel intra- als extra-curriculaire honoursprogramma's.